

Boken som synliggör arbetslivets värden och traumat då man inte kan leva upp till dem

Bengt-Åke Wennberg

Svensk politik, arbetsmarknad och dess institutioner är av tradition byggda på kunskapsbaserat beslutsfattande, människovärde, friständighet, rättvisa, pålitlighet och ärlighet. Det är inget märkvärdigt med det. Problemet är att dessa ideal inte längre tycks följas. Detta är temat för denna blogg.

Med anledning av min 80-årsdag hade vi den 14 augusti ett seminarium i Degerfors där vi skulle samtala om "hur det blir som det blir när vi gör som vi gör". Som en inledning berättade jag om hur det blivit som det blivit när jag gjort som jag gjort. Inför detta seminarium hade, utan att jag visste om det, femtiofyra vänner – kunder, kolleger och samarbetspartners – samlat in pengar för att göra en bok om och till mig. Till seminariet kom trettionio av dessa personer – plus några till. Trettiotre hade skrivit texter.

Boken är mycket mer än en hyllningsskrift till en som fyller många år. Den har genom de olika bidragen blivit en kraftfull gestaltning av vad jag strävat efter att åstadkomma genom hela mitt arbetsliv; mycket mer "mitt i prick" än min egna presentationer. Ett jättestort tack till Er alla. Jag inser vilket

SAMARBETSDYNAMIK AB
Ölsdalen 134, 693 91 Degerfors, telefon 070 590 94 30
Email: bengt-ake.wennberg@samarbetsdynamik.se
<http://www.samarbetsdynamik.se>

stort och omsorgsfullt arbete, som är nedlagt i boken. Den har, som jag ser det, blivit ett synnerligen belysande tidsdokument.

De jag samarbetat med har alla haft ambitioner att kraftfullt bidra till arbetslivets och samhällets utveckling. Samarbetet har inte uppstått för att de av mig skall lära sig metoder eller koncept. De har egentligen inte behövt min hjälp med något. De har inte haft personliga problem och behövt psykologiskt stöd. Mina uppdrag har i stället bestått av att vi, jag och Monica Hane, har ordnat möten och samtal. Vi har sett både oss själva och de andra som "kunskapare i samarbetets dynamik". De har vetat något om vår gemensamma verklighet som vi inte vetat. Vi har vetat något som de inte känt till. De har strävat mot sådant vi inte kunnat sträva mot då vi som konsulter varken har haft deras position eller deras möjligheter, men vi har från vår sida strävat efter att skapa en institution från vilken vår gemensamma kunskap om praktikens landskap skulle kunna spridas.

Ambitionen har varit att utforska våra partners situation, deras ambitioner och deras föreställningar. Vilka svårigheter de mött och hur de klarat av dem. Även när de misslyckas har de visat vad de skulle vilja ha åstadkommit. Vi har då gemensamt kunnat fundera över varför det inte gick vägen. Genom detta kunskapsbygge har vi tillsammans utvecklats. Boken synliggör därför inte bara vad jag gjort utan vad vi gemensamt vill värna om, bevara och tillämpa.

Men det har för oss alla blivit allt svårare att i vår tid leva upp till våra ideal. I många fall har vi fått ägna mycket av tiden åt, hur vi gemensamt kan forma insatserna, så att vi efteråt kan känna oss stolta över dem. Vi har på senare tid allt mer fått reflektera över hur det kommer sig att politik, arbetsmarknad och institutioner arbetat på tvärs mot de grundläggande kunskaper och ambitioner som vi uppfattar naturliga och riktiga, både inom den offentliga sektorn och näringslivet.

Boken har därför också en mörk sida. Det finns vissa avsnitt som jag läst med mycket eftertänksamhet. De illustrerar det trauma som man kan känna när man tycker att man inte längre kan leva upp till sina ideal. När man inte kan känna sig stolt över det man medverkar till, eftersom politiken, samhället och arbetslivet fungerar som de gör.

Dessa avsnitt visar reaktioner som är vanliga när det finns ett allvarligt glapp mellan ytan – det som sägs och görs på det officiella planet – och djupet – den praktik man själv vill leva efter. Reaktionerna som man då visar upp kan vara förvirrande för en själv såväl som för andra. Man kan exempelvis bli överdrivet mångordig. Men man kan också komma att tystna, välja att dra

sig undan, isolera sig och tappa sugen. Börja på nytt. Släppa taget men försöka komma igen på ny bog. Börja på nytt. Släppa taget igen osv.

Sådana texter i boken illustrerar relativt ofarliga reaktioner på denna identitetskris. Där "ute" finns mycket allvarligare och för oss alla mer hotande reaktioner. Krisen medför känslor av aggressivitet och hat som tar sig uttryck i skäll och gnäll på "politikerna" och på varandra. Allt fler av de som drabbas av denna kris väljer att svika sina värderingar, bli korrupta, gå in i drogberoende, kasta sten på myndighetspersonal och ansluta sig till kriminella gäng och bränna bilar.

Jag menar att mina vänners texter symboliserar ett samhälle och ett arbetsliv som de och jag vill ha, och i vilket vi kan känna stolthet över våra insatser och vad vi bidrar till. Men det har blivit allt svårare att leva upp till dessa ideal, eftersom dagens diskurser och samtal fylls av resonemang som inte längre är kongruenta med den verklighet vi lever i.

Jag har i en tidigare blogg beskrivit interaktionens väsen. Interaktionen ligger mellan oss – precis som gestalten mellan träden i bilden. Gestalten är

varken den enes eller den andres. Den är något "tredje" som inte skulle funnits om det inte skett ett möte. Detta gäller också för mötet mellan individen och "samhället". Det som står i boken beskriver detta möte. Gestalten som bildas i detta möte tillhör varken mig, samhället eller mina vänner. Bilden i mellanrummet, och därmed också texten i boken, är ett unikt uttryck för detta "tredje". Texterna har således blivit en gestaltning av vad vi tillsammans står för och vad vi sätter värde på i samhället.

Detta gemensamma tredje är en beskrivning av vad som förenar oss och gör oss till ett "vi". Men detta tredje är flyktigt. Det kan försvinna om vi:et, och den gestalt vi skapat, suddas ut. Det vi kommit fram till, och vant oss att leva

efter, kan splittras av yttre hot och nya omständigheter. Allt fler känner sig då isolerade, hemlösa, förlorade och övergivna. De har svårt att hitta hem igen. Sådana förändringar är alltid irreversibla. Det kan aldrig bli som det var förr.

Då jag började som konsult för mer än femtio år sedan hade man i det samhälle jag då arbetade i, föreställningar om människan och mänsklig samvaro, som växt fram genom en europeisk, kristen tradition. Vägen till denna förståelse hade under årens lopp passerat många kriser, exempelvis andra världskriget, som man gemensamt övervunnit och som skapat en ny gestalt mellan individen och samhället. Medlet att övervinna dessa kriser har ända sedan Aristoteles tid varit "dialogen".

Ett exempel på dialogens roll i denna utveckling är Robert Schumanns initiativ att skapa Kol och Stålunionen. Hans avsikt med denna skapelse var att undvika framtida krig genom att flytta inflytandet över de resurser som kunde användas i krig från de enskilda staterna till ett gemensamt organ. Dialogen i detta organ skulle då enligt hans uppfattning vara ett alternativ till ensidig maktpolitik. Denna tanke har därefter fullföljts i EU. Men de önskvärda och nödvändiga dialoger som låg till grund för den gemensamma demokratiska styrningen har förminskats och har nu åter ersatts av maktpolitik. Både i EU och i de enskilda staterna.

Folkbildningsidén är glömd. Den personliga reflektionen över livsfrågorna, som alltid varit ett karaktärsdrag i europeisk, kristen kultur, hinns inte med. På arbetsplatserna blir det lägre och lägre i tak. Karriären för den enskilde blir viktigare för denne, än att bry sig om andra. Ingen stannar tillräckligt länge på en post för att skapa nödvändiga relationer och det förtroende som krävs. Välfärdssystemen krackelerar på grund av orealistiska löften och brist på resurser. Individualismen och egoismen firar ständiga triumfer.

Ledare och ansvariga politiker flyttas runt i en ständig karusell. Alla skall få tycka men vad man tycker visar sig inte spela någon annan roll än att det stödjer eller blockerar maktspelets nästa steg i karriären. Det offentliga samtalet fylls av monologer, säljbudskap, tidsfördriv och trivialiteter. Budskapen passerar snabbt genom våra huvuden utan att fastna, även om de för stunden är intressanta och berörande att lyssna på. Berättarna är kloka och seriösa, och har stor publik, men vad de säger gör ingen skillnad.

Dessa observationer säger mig att vi står i en förvirrande sökperiod där de gamla mönstren inte längre gäller. Många tvingas därför leva med en "falsk" självbild som gör det svårt för dem att förverkliga sina ideal. Detta får dramatiskt negativa effekter för oss alla. Situationen blir genom

fasthållandet av falska självbilder och ytlig förståelse obegriplig och obeskrivlig. Talandet blir förvirrande och motsägelsefullt. Det blir ibland till och med manipulativt.

Utsagor från politiker, reportrar, forskare och experter är vanligen välgrundade på ett teoretiskt plan. Det som föreslås låter bra, men är inte möjligt att realisera eller leva efter. Utsagorna är därför praktiskt oanvändbara. Motsättningarna, konflikterna och grälen ökar. Kunskaper som borde vara stabila och allmängiltiga, uppfattas osäkra och svårbegripliga. Det som görs och beslutas kan i en sådan värld få oväntade och ibland katastrofala effekter, även om alla gör så gott de kan, och tillämpar allt man vet. Precis som under nazismen blir det en nackdel att karismatiska ledare får många följare, om de trossatser man följer är orealistiska. Då blir också demokratin perverterad.

Boken har ett underliggande budskap som också är mitt. Låt oss gemensamt resonera om hur vi kan ta oss ur vår nuvarande prekära situation. Hur vi kan sluta att upprätthålla föreställningar om vår sociala verklighet som inte längre är relevanta och ideal som vi inte kan leva upp till. Jag tror personligen att detta kan ske genom dialoger. Det vill säga; genom att återupprätta det medel för samarbete som hela vår europeiska kultur i grunden vilar på. Men inte heller dialogerna kan vara desamma som de vi tidigare fört. De måste förnyas och fördjupas.

Boken kan laddas ner [här](#).

Originaltext

<http://www.bengtharry.me/?p=2626>